EUROPOS
KOMISIJA

Briuselis, 2018 04 13
COM(2018) 181 final

KOMISIJOS ATASKAITA EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

dėl Direktyvos 2007/43/EB taikymo ir jos įtakos broilerių gerovei bei gerovės rodiklių rengimui

(Tekstas svarbus EEE)

1 BENDROSIOS APLINKYBĖS

Ši ataskaita susijusi su Tarybos direktyva 2007/43/EB[1], kurioje nustatytos būtiniausios broilerių apsaugos taisyklės (toliau – Direktyva) ir aptariama tos pačios direktyvos 6 straipsnio 3 dalis, pagal kurią Komisija privalo Europos Parlamentui ir Tarybai pateikti ataskaitą dėl šios direktyvos taikymo ir jos įtakos broilerių gerovei. Ataskaitoje atsižvelgiama į gamybos sąlygas, turinčias įtaką broilerių gerovei, taip pat į socialinius ir ekonominius bei administracinius Direktyvos įgyvendinimo padarinius, įskaitant regioninius aspektus. Taip pat ši ataskaita yra vienas iš veiksmų, numatytų 2012–2015 m. ES gyvūnų apsaugos ir gerovės strategijoje[2]. Šioje ES strategijoje skatinta vadovautis padariniais gyvūnų gerovei grindžiamu požiūriu, taip pat ateityje plačiau taikyti skerdžiamų broilerių gerovės vertinimo rodiklius.

Ši ataskaita parengta remiantis 2017 m. užbaigtu tyrimu dėl Direktyvos įgyvendinimo socialinio ir ekonominio poveikio ir poveikio gyvūnų gerovei[3] (toliau – 2017 m. tyrimas). Kiti šaltiniai, kuriais remtasi, yra Sveikatos ir maisto saugos generalinio direktorato atlikti auditai, kurie suteikia informacijos apie oficialiąją kontrolę, Europos maisto saugos tarnybos (EFSA) nuomonės ir kiti tyrimai, suteikiantys mokslinių žinių apie broilerių gerovę, taip pat dalyvaujant visų valstybių narių atstovams 2017 m. surengto praktinio seminaro dėl skerdyklų duomenų naudojimo vykdant gerovės stebėseną rezultatai[4].

Prieš priimant šią direktyvą, nebuvo nustatyta jokių būtent broileriams taikytinų gerovės reikalavimų ir buvo taikomi tik Direktyvos 98/58/EB[5] dėl ūkinės paskirties gyvūnų apsaugos reikalavimai, įskaitant joje nustatytus bendruosius principus dėl gyvūnų fiziologinius ir etologinius poreikius atitinkančios laikymo vietos, pašarų, vandens ir priežiūros. 2005 m. atlikto Eurobarometro tyrimo duomenimis, daugiau kaip keturi iš dešimties ES piliečių nurodė, kad broileriai yra viena iš tų rūšių gyvūnų, kurių gerovės padėtį ir apsaugą reikia gerinti[6].

Atskiroje Komisijos ataskaitoje dėl genetinės atrankos poveikio broilerių gerovei, kurią Komisija turėjo pateikti pagal Direktyvos 6 straipsnio 1 dalį, prieita prie išvados, kad, atsižvelgdama į savo įgaliojimus gyvūnų gerovės srityje ir naudodamasi esamomis priemonėmis, Europos Komisija nori padėti įgyvendinti teigiamus pokyčius ir kad šiame etape nėra poreikio priimti šios srities teisės aktų[7].

---

1 2007 m. birželio 28 d. Tarybos direktyva 2007/43/EB, nustatanti būtiniausias broilerių apsaugos taisykles (OL L 182, 2007 7 12, p. 19–28).

2 COM(2012) 6 *final*, https://ec.europa.eu/food/animals/welfare/strategy_en.

3 Tyrimas dėl Broilerių direktyvos (Direktyvos 2007/43/EB) taikymo ir gerovės vertinimo rodiklių rengimo skelbiamas adresu https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/f4ccd35e-d004-11e7-a7df-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-50600507.

4 Skerdyklų duomenų naudojimas vykdant broilerių gerovės stebėseną ūkiuose (angl. *Use of slaughterhouse data to monitor welfare of broilers on farm*), https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9fbf913d-de15-11e6-ad7c-01aa75ed71a1/language-en.

5 1998 m. liepos 20 d. Direktyva 98/58/EB dėl ūkinės paskirties gyvūnų apsaugos (OL L 221, 1998 8 8, p. 0023–0027).

6 Vartotojų požiūris į ūkinių gyvūnų gerovę (angl. *Attitudes of consumers towards the welfare of farmed animals*), http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/Survey/getSurveyDetail/yearFrom/1974/yearTo/2005/surveyKy/450.

7 Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai dėl genetinės atrankos poveikio broilerių gerovei (COM(2016) 182 *final*), https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2016/LT/1-2016-182-LT-F1-1.PDF.

Direktyvoje nustatyti gyvūnų gerovės reikalavimai, taikytini paukštidėms, kuriose laikomi broileriai, taip pat didžiausias broilerių laikymo tankis ir papildomi reikalavimai, keliami laikytojams, kurių paukštidėse broilerių laikymo tankis yra didesnis. Kai broilerių laikymo tankis yra didesnis, gabenant pulką į skerdyklą, būtina pridėti dokumentus su gaištamumo duomenimis ir juos įvertinti. Tai yra pirmasis ES teisės aktas, kuriame atsižvelgiant į gyvūno ypatumus nustatyti rodikliai, pagal kuriuos reguliuojama gyvūnų gerovė. Skerdyklose vykdoma stebėsena – tai atliekant nediskriminacinius ūkių tikrinimus taikoma papildoma priemonė; tam tikrais atvejais, remiantis tokios stebėsenos duomenimis, atsižvelgiant į tikrinimo po skerdimo rezultatus, turėtų būti atliekami ūkių tyrimai.

2 SEKTORIAUS EKONOMINIAI RODIKLIAI

Europos Sąjunga yra viena didžiausių pasaulyje broilerių augintojų (ji užima 11,3 proc. pasaulinės rinkos) – 2014 m. ES pagaminta iš viso 14,1 mln. tonų paukštienos produktų. 2017 m. tyrimo duomenimis, Brazilijoje, Jungtinėse Amerikos Valstijose ir Kinijoje atskirai užauginama daugiau broilerių. Trys ketvirtadaliai ES gamybos sutelkta septyniose valstybėse narėse – Lenkijoje, Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Prancūzijoje, Ispanijoje, Italijoje ir Nyderlanduose, kuriose taip pat veikia didžiausi ūkiai[8].

2017 m. tyrimo duomenimis, 2009–2014 m. ES užauginamų broilerių padaugėjo 18,6 proc. ir dabar šis skaičius siekia maždaug 6,5 mlrd. paukščių per metus. Paukštienos gamyba ir suvartojimas nuolat didėja ir pagal suvartojamą kiekį Europos Sąjungoje vištiena yra antra mėsos rūšis po kiaulienos. Manoma, kad 2015–2025 m. paukštienos produktų gamyba ES padidės 3,8 proc., o suvartojimas – 3,4 proc. Europos Sąjunga 103,9 proc. patenkina savo paukštienos poreikį; į kitas šalis eksportuojama 11 proc. pagaminamų paukštienos produktų, o importuojama – 6 proc. Importuojami paukštienos produktai, kurių didžiausią dalį sudaro išpjautos vertingesnės skerdenų dalys iš Brazilijos ir Tailando, daugiausia skirti Prancūzijos, Nyderlandų, Jungtinės Karalystės ir Vokietijos rinkoms.

2017 m. tyrimo duomenimis, ES paukštienos sektoriuje dirba šiek tiek daugiau nei ketvirtis milijono žmonių, iš jų 62 proc. dirba skerdyklose ir (arba) perdirbimo cechuose, beveik penktadalis (19 proc.) – pirminės gamybos vietose; daugiausia 23 360 stambiių broilerių ūkių[9]. Kai kuriuose ES regionuose šis sektorius yra labai integruotas (veisykla, perykla, paukščių laikymo vieta, pašarų gamykla ir perdirbimo cechas priklauso tam pačiam savininkui) ir laikytojams už darbą ir kintamąsias sąnaudas mokamas nustatyto dydžio atlygis. Kituose regionuose šis sektorius mažiau integruotas ir laikytojas kartu yra ir paukščių savininkas. Labai integruoti yra Austrijos, Italijos, Jungtinės Karalystės, Prancūzijos ir Vokietijos paukštienos sektoriai, mažiau integruoti – Belgijos, Lenkijos, Nyderlandų, Suomijos ir Švedijos paukštienos sektoriai. Abu modeliai paplitę Danijoje ir Vengrijoje.

[8] Europos Komisijos Žemės ūkio ir kaimo plėtros generalinio direktorato informacija, http://ec.europa.eu/agriculture/poultry/index_en.htm.

[9] Ūkiuose, kuriuose auginama daugiau nei 1 000 broilerių (2013 m. Eurostato duomenys) – nors tokie ūkiai sudaro mažiau nei 1 proc. visų broilerių ūkių – laikoma 94 proc. visų paukščių.

3 DIREKTYVOS TAIKYMAS

2017 m. tyrimo duomenimis, Direktyva yra visiškai perkelta į valstybių narių nacionalinę teisę; ji jau įgyvendinta kai kuriuose Belgijos, Ispanijos, Italijos ir Vokietijos regionuose ir ją jau pavesta vykdyti Jungtinėje Karalystėje.

3.1 Broilerius prižiūrinčių asmenų mokymas ir konsultavimas

Direktyvoje nustatyti laikytojams keliami konkretūs reikalavimai dėl mokymo, įskaitant ankstesne patirtimi grindžiamas nukrypti leidžiančias nuostatas. Tokius mokymo kursus patvirtina institucijos ir paprastai juos rengia trečioji šalis. Vis dėlto iš 2017 m. tyrimo rezultatų matyti, kad keliose valstybėse narėse nerengiami atitinkami mokymo kursai.

Šiuose mokymo kursuose akcentuojama laikytojo atsakomybė ir atkreipiamas dėmesys į būtinybę užtikrinti išteklių valdymo ir tiekimo bei praktinių gaudymo ir gabenimo aspektų pusiausvyrą.

Institucijos laikytojams išduoda kvalifikaciją patvirtinančius pažymėjimus – du trečdaliai šių pažymėjimų išduodami po mokymo kursų, trečdalis – atsižvelgiant į ankstesnę patirtį. Daugelis laikytojų, kurie dėl savo patirties galėjo pasinaudoti nukrypti leidžiančia nuostata, nusprendė dalyvauti mokymo kursuose, nes jiems buvo svarbu pasinaudoti galimybe sužinoti apie tokius dalykus, kaip broilerių elgsena ir broilerių patiriamas stresas[10].

Nors asmenims, kurie gaudo ir krauna skersti vežamus paukščius, neprivalo turėtų kvalifikaciją patvirtinančio pažymėjimo, pagal Direktyvos nuostatas laikytojai turi pateikti jiems atitinkamus nurodymus ir rekomendacijas. Vis dėlto paprastai laikytojas neorganizuoja gaudymo darbų, ypač tose valstybėse, kuriose šis sektorius labai integruotas, o vežimą organizuoja skerdykla, taigi laikytojas iš esmės neturi galimybės pateikti atitinkamų nurodymų gaudymo brigadai. Tokiais atvejais kai kurie šio pramonės sektoriaus dalyviai rengia papildomus mokymo kursus gaudymo brigadoms, siekdami užtikrinti, kad šiuos darbus atliekantys asmenys žinotų apie gerąją patirtį ir teisės aktais nustatytas savo pareigas.

3.2 Gyvūnų laikymo tankis ir tikrinimai

Direktyvoje nustatyti trys gyvūnų laikymo tankio intervalai ir kiekvieno intervalo atveju laikytojai turi įvykdyti vis kitokį rinkinį reikalavimų:

- bendroji taisyklė yra ta, kad gyvūnų laikymo tankis negali viršyti 33 kg/m^2;
- nukrypti leidžiančią nuostatą leisti padidinti gyvūnų laikymo tankį nuo 33 iki 39 kg/m^2 galima taikyti tais atvejais, kai apie kiekvieną paukštidę kaupiami papildomi dokumentais patvirtinti išsamūs duomenys ir paukštidėje užtikrinami tam tikri

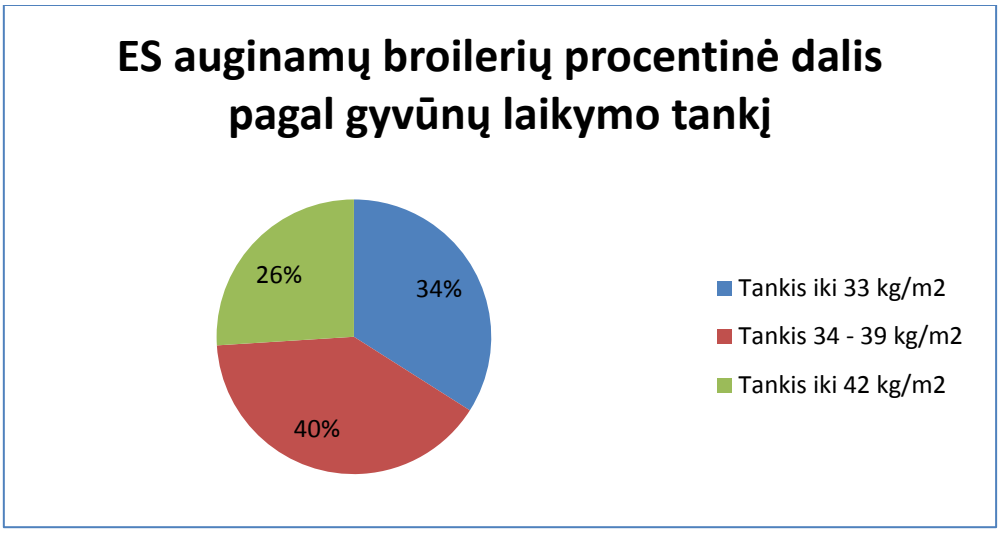
[10] Leidinį „Specialistų švietimas gyvūnų gerovės klausimais“ (angl. *Educating professionals on animal welfare*) rasite adresu

https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/4cca0815-024f-11e7-8a35-01aa75ed71a1.

klimatiniai parametrai. Be to, atvežus pulką į skerdyklą pateikiamuose dokumentuose turi būti nurodytas gaištamumo per dieną procentas ir kaupiamasis gaištamumo per dieną procentas;

- dar labiau padidinti gyvūnų laikymo tankį nuo 39 iki 42 kg/m^2 leidžiama tais atvejais, kai įvykdžius ankstesniame punkte minėtas sąlygas, institucijoms atlikus patikrinimą, patvirtinama, kad paukščių gaištamumas nedidelis ir laikomasi gerosios valdymo patirties reikalavimų. Esant tokiam maksimaliam gyvūnų laikymo tankiui, Direktyvoje nustatytas pagal tam tikrą formulę apskaičiuojamas kaupiamasis gaištamumo per dieną procentas, kurio negalima viršyti.

2017 m. tyrimo duomenimis, perkeldamos Direktyvą į nacionalinę teisę, Austrija, Danija, Jungtinė Karalystė, Švedija ir Vokietija nusprendė nepasinaudoti kai kuriomis arba visomis iš šių nukrypti leidžiančių nuostatų dėl gyvūnų laikymo tankio. Tiek Vokietija, tiek Jungtinė Karalystė nurodė, kad jų sprendimas buvo pagrįstas moksliniais įrodymais, kad didesnis gyvūnų laikymo tankis gali pakenkti gyvūnų gerovei. Kitose 23-ose valstybėse narėse Direktyva buvo tiesiogiai perkelta į nacionalinę teisę. Taigi, tuo metu, kaip buvo atliekamas 2017 m. tyrimas, dalyje valstybių narių didžiausias leidžiamas broilerių laikymo tankis buvo 33 kg/m^2, kitose – 39 kg/m^2, trečioje grupėje valstybių – 42 kg/m^2; apskritai beveik trijų ketvirtadalių Europos Sąjungoje auginamų broilerių laikymo tankis yra mažesnis nei 39 kg/m^2 (žr. diagramą).

2017 m. tyrimo duomenimis, esant didžiausiam gyvūnų laikymo tankiui, ES auginama šiek tiek daugiau nei ketvirtadalis broilerių; jų laikytojai įpareigoti laikytis tam tikrų Direktyvoje nustatytų papildomų reikalavimų. Daugiau kaip pusė (55 proc.) didžiausiu tankiu laikomų broilerių auginama Prancūzijoje, 18 proc. – Nyderlanduose ir 9 proc. – Belgijoje.

Vykdydamos atsitiktinai pasirinktų ūkių tikrinimus, institucijos užtikrina, kad rizikingais laikotarpiais paukštidėse nebūtų pernelyg daug paukščių. Vienas iš tokių rizikingų laikotarpių yra prieš vadinamąjį retinimą; tokia praktika vadovaujamasi daugelyje valstybių narių – dalis paukščių išvežami skersti keliomis dienomis anksčiau nei dauguma pulko paukščių, taip paukštidėje atlaisvinant daugiau vietos. Kitas laikotarpis, kai gyvūnų laikymo tankis gali būti didžiausias, yra prieš pat išvežant paukščius skersti, t. y. užbaigus auginimo ciklą. Siekdamos

veiksmingai įvertinti, ar vykdomi Direktyvoje nustatyti teisiniai reikalavimai, valstybės narės turi nustatyti aiškius atitikties kriterijus, kad inspektoriai galėtų priimti tinkamą sprendimą dėl ūkių atitikties teisės nuostatoms. Daugumoje valstybių narių buvo patvirtintos tam tikros rekomendacijos dėl praktinių žingsnių gyvūnų laikymo tankiui nustatyti, bet tik keliose buvo parengtos inspektoriams skirtos rekomendacijos, kaip įvertinti, ar vėdinimas pakankamas. Vėdinimas yra itin svarbus aspektas siekiant užtikrinti atitinkamas klimato sąlygas paukštidėje, bet vos kelių valstybių narų institucijos apibrėžė didžiausią dujų koncentraciją ir aprūpino įranga dujų koncentracijai išmatuoti. Atliekant atsitiktinai pasirinktų ūkių tikrinimus, paprastai visas dėmesys sutelkiamas į tiekiamus išteklius, o ne į pačius paukščius, nes įvertinti atskirus gyvus paukščius, kai paukštidėje yra keli tūkstančiai paukščių, yra sunku.

Kai kurios institucijos, ypač veikiančios Danijoje (joje ilgiausiai taikoma konkrečių rodiklių stebėsenos skerdyklose sistema), nurodė, kad veiksmingesnis būdas nustatyti probleminius ūkius yra vykdyti stebėseną skerdyklose, o ne pasikliauti atsitiktinai pasirinktų ūkių tikrinimais. Šių institucijų nuomone, atsižvelgiant į konkrečių gyvūnų ypatumus nustatytų rodiklių, kuriuos galima įvertinti po skerdimo ir kurie glaudžiai susiję su klimato sąlygomis paukštidėje broilerių auginimo laikotarpiu, taikymas yra veiksmingiausias būdas organizuoti kontrolę ir spręsti galimas problemas, susijusias su aplinkos sąlygomis ūkyje.

Tiek pramonės atstovų, tiek institucijų manymu, reikalavimas kartu su skersti atvežto pulko dokumentais pateikti duomenis ir apie gaištamumo per dieną procentą, ir apie kumuliacinį gaištamumo per dieną procentą, yra pernelyg didelė našta. Daugumoje valstybių narių, atvežus pulką į skerdyklą, nurodomas tik kumuliacinis gaištamumo per dieną procentas. Kad galėtų ištirti, kada paukščiai nugaišo, pvz., ar prieš pat skerdžiant paukščius ar ankstesniame auginimo etape, jeigu gyvūnų laikymo tankis yra didesnis nei 33 kg/m^2, institucijoms reikia žinoti gaištamumo per dieną procento duomenis. Kai kuriose valstybėse narėse pateikti šiuos duomenis yra paprasčiau, nes laikytojai gaištamumo per dieną procento duomenis įveda tiesiai į duomenų bazę ir su šiais duomenimis taip pat gali susipažinti valstybiniai veterinarijos gydytojai, kuriems gali tekti tirti, kada paukščiai nugaišo.

Valstybėse narėse nustatytas nevienodas didžiausias gyvūnų laikymo tankis. Griežtesni valdymo ir stebėsenos reikalavimai, kurių laikantis gyvūnų laikymo tankis gali būti didesnis, padeda sumažinti galimas su gerove susijusias problemas.

Pramonės atstovai palankiai vertina reikalavimą rengti mokymo kursus laikytojams, be to, kai kurie šio pramonės sektoriaus atstovai taip pat rengia papildomus mokymo kursus vežimo organizatoriams ir darbuotojams, kurie gaudo paukščius prieš juos išvežant.

Ūkių tikrinimais paprastai užtikrinama, kad būtų įvykdyti teisės aktuose nustatyti reikalavimai, bet valstybės narės ne visada nustato aiškius atitikties kriterijus, kad jų inspektoriai galėtų praktiškai įvertinti, ar ūkiai laikosi teisės aktų, nors yra keletas gerosios patirties pavyzdžių, pvz., išsamiai apibrėžta didžiausia dujų koncentracija ir esama įranga dujų koncentracijai nustatyti.

Kai kuriose valstybėse narėse vadovaujamasi geroja patirtimi dalytis gyvūnų gaištamumo duomenimis, kurie padeda, vadovaujantis Direktyva, tirti itin didelio gaištamumo atvejus.

4 GEROVĖS RODIKLIŲ RENGIMAS

4.1 Privalomasis rodiklis

Kad rodiklis būtų naudingas vykdant stebėsenos programą, jis turėtų būti aiškiai apibrėžtas, praktiškai išmatuojamas ir padėti priimti sprendimą dėl ūkyje sudarytų sąlygų priimtinumo. Toks rodiklis – tai Direktyvoje nustatytas kaupiamasis gaištamumo per dieną[11] procentas ūkiuose, kuriuose auginamų broilerių laikymo tankis yra didžiausias.

Naudojant šį rodiklį (kiekvieno pulko atveju jis apskaičiuojamas pagal Direktyvoje nurodytą formulę), galima įvertinti, ar laikytojui pavyko išvengti, kad auginimo laikotarpiu nenugaištų pernelyg daug vištų. Jeigu pulkuose, kuriuose gyvūnų laikymo tankis yra didžiausias, viršijama nustatyta riba, institucijos reikalauja, kad laikytojai pateiktų atitinkamą paaiškinimą, kad šią padėtį lėmė tokie veiksniai, kurių neįmanoma kontroliuoti, o priešingu atveju jie įpareigojami, laikant kitus septynis paukščių pulkus iš eilės, sumažinti gyvūnų laikymo tankį. Šiuo laikotarpiu laikytojas turi neviršyti nustatytos ribos, vėliau jam leidžiama vėl padidinti gyvūnų laikymo tankį.

Neretai tais atvejais, kai viršijami gaištamumo rodikliai, paukščiai būna nugaišę pirmą jų auginimo savaitę ir laikytojas teigia, kad tai nutiko dėl sąlygų perykloje ir (arba) pirminiuose pulkuose. Institucijos sutinka su tokiais teiginiais, bet netiria sąlygų perykloje. ES teisės aktuose nenustatyta konkrečių perykloms keliamų reikalavimų ir nė vienoje valstybėje narėje, kurioje auditą atliko Sveikatos ir maisto saugos GD, nebuvo nustatyta kriterijų, pagal kuriuos būtų galima vertinti, kaip laikomasi Direktyvoje 98/58/EB nustatytų bendrųjų reikalavimų dėl šių įstaigų.

Neretai gyvūnų laikymo tankio sumažinimas vėliau laikomuose pulkuose, atsižvelgiant į kaupiamąjį gaištamumo per dieną procentą, vertinamas kaip sankcija. Kad neviršytų nustatytos ribos ir siekdami išvengti gyvūnų laikymo tankio sumažinimo, laikytojai gali, užuot žudę paukščius dėl gyvūnų gerovės, galimai netinkamos būklės paukščius išvežti skersti, kad jie nebūtų įtraukti į jų ūkio gaištamumo rodiklius.

Kai skerdyklose atliekamas įprastinis tikrinimas po skerdimo, pagal nustatytus reikalavimus tikrinama, ar gyvūnai nesirgo tam tikromis ligomis, pvz., ar pulke nebuvo pernelyg daug kontaktiniu dermatitu, sisteminėmis ligomis sergančių ir parazitais užsikrėtusių gyvūnų. Tačiau Direktyvoje neapibrėžtas sergamumo tokiomis ligomis lygis ar ligų sunkumas, kurie atitiktų gerovę neužtikrinančių sąlygų kriterijus. Taigi, nors valstybinis veterinarijos gydytojas įpareigotas pateikti rezultatus laikytojui ir kompetentingai institucijai, jeigu iš tikrinimo rezultatų matyti, kad gyvūnų gerovė neužtikrinama, pati valstybė narė turi išsamiau apibrėžti išmatuojamus kriterijus ir nurodyti rodiklį, kuriais būtų galima pagrįsti šį sprendimą.

[11] Kaupiamasis gaištamumo per dieną procentas – tai gaištamumo per dieną procentų suma, t. y. tą pačią dieną paukštidėje nugaišusių, įskaitant nužudytas dėl ligos ar kitų priežasčių, vištų skaičius, padalintas iš paukštidėje tą dieną esančių vištų skaičiaus ir padaugintas iš 100.

4.2 Neprivalomi rodikliai

2017 m. tyrimo duomenimis, 18-os valstybių narių nacionalinės teisės aktuose nustatytas reikalavimas registruoti pėdos dermatito atvejus ir 15-oje iš šių valstybių šis reikalavimas susietas su tiksliniais veiksmais. Pėdų dermatitas – tai rodiklis, kuris stebimas skerdyklose ir kurį galima naudoti siekiant nustatyti probleminius ūkius, kuriuose reikia imtis taisomųjų veiksmų esminėms problemoms išspręsti. Pėdų dermatitas yra tam tikros formos kontaktinis dermatitas, kuris pasireiškia dėl amoniako sukeltų nudegimų, kai dėl ilgalaikio sąlyčio su netinkamos kokybės labai įmirkusiu ir gausiai amoniako prisotintu kraiku pasireiškia cheminis odos sudirginimas. Pėdų dermatitas tarpusavyje susijęs su kitų formų kontaktiniu dermatitu, kaip antai kulkšnies nudegimais ir krūtinės pūslėmis, kurie rodo ne tik prastą kraiko kokybę, bet ir galimą raišumą arba judėjimo problemas. Šiai ligai neturi įtakos gaudymas, vežimas ar skerdimo sąlygos, todėl tai yra geros gyvūnų gerovės ūkyje rodiklis. Tai, kad 15-oje valstybių narių šis rodiklis teisės aktais susietas su tiksliniais veiksmais (įskaitant Jungtinę Karalystę ir Ispaniją, kuriose tokios sistemos įgyvendintos jų neapibrėžus teisės aktuose), reiškia, kad ši vertinimo balais sistema taikoma beveik 80 proc. paukštienos gamybos ES.

Švedija, Danija, Nyderlandai ir Jungtinė Karalystė ilgiausiai praktiškai naudoja šį rodiklį ir taiko trijų pakopų vertinimo balais sistemą, kuri pirmąkart buvo pradėta naudoti Švedijoje[12]. Vienuolikoje valstybių narių, kuriose netaikoma tokia su tiksliniais veiksmais susieta vertinimo balais sistema, vis dėlto atliekami tikrinimai po skerdimo, kaip to reikalaujama pagal Reglamentą (EB) Nr. 854/2004[13], bet šie duomenys sistemingai nenaudojami, siekiant nustatyti, kuriuose ūkiuose reikėtų pirmiausia atlikti tikrinimus.

Pėdų dermatito kaip rodiklio naudojimas suteikė valstybėms narėms galimybę sukurti veiksmingas broilerių gerovės kontrolės sistemas[14]. Nors kiekvienoje valstybėje narėje vertinimas balais atliekamas ir atitinkamų veiksmų imamasi esant skirtingam sergamumo pėdų dermatitu lygiui, visose iš jų yra patvirtinti nurodymai dėl vertinimo po skerdimo, rezultatų pateikimo ir tolesnių veiksmų. Kad laikytojai, kurių laikomų paukščių sergamumas pėdų dermatitu nuolat įvertinamas dideliu balu, būtų įpareigoti spręsti šią problemą, už skerdyklą ir ūkį atsakingoms institucijoms būtina veiksmingai bendrauti ir bendradarbiauti. Kita vertus nuolat nedideliu sergamumo pėdų dermatitu balu įvertinama paukščių būklė patvirtina, kad laikytojas tinkamai atlieka savo darbą.

---

[12] Valdymo priemonės broilerių sergamumui pėdų dermatitu mažinti (angl. *Management tools to reduce footpad dermatitis in broilers*), I. de Jong & J. van Harn, Aviagem, 2012 m.

[13] 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 854/2004, nustatantis specialiąsias gyvūninės kilmės produktų, skirtų vartoti žmonėms, oficialios kontrolės taisykles, OL L 139, 2004 4 30, p. 206, pataisyta ir dar kartą paskelbta OL L 226, 2004 6 25, p. 83.

[14] Mėsos tikrinimo įtaka naminių paukščių sveikatos ir gerovės priežiūrai Europos Sąjungoje (angl. *Contribution of Meat Inspection to the surveillance of poultry health and welfare in the European Union*), A. Huneau-Salaün, K. D. Stärk, A. Mateus, C. Lupo, A. Lindberg, S. Le Bouquin-Leneveu, *Epidemiology & Infection*, 2015 m., 143 leidimas, 11 numeris, p. 2459–2472.

EFSA sukūrė suderintą duomenų rinkimo sistemą ir duomenų pateikimo modelį[15], kaip to reikalaujama pagal Direktyvos 6 straipsnio 2 dalį. 2017 m. surengtame praktiniame seminare valstybių narių ekspertai teigė, kad nors šis epidemiologinis (imties sudarymo) metodas suteikia galimybę įvertinti sergamumo pėdų dermatitu padėtį nacionaliniu lygmeniu, tai nėra ta priemonė, kurią taikant būtų galima nuolat priimti sprendimus dėl atskirų ūkių, kuriuos reikėtų pirmiausiai tikrinti. Valstybių narių ekspertai priėjo prie išvados, kad, jeigu valstybė narė dar neturi tokios sistemos, reikėtų parengti rekomendacijas, kaip skerdyklose surinktus duomenis būtų galima naudoti taikant rizika grindžiamas kontrolės priemones.

Gaištamumas yra pagrindinis pulko gerovės vertinimo rodiklis, bet šiuo metu daugumoje valstybių narių sergamumo tam tikros formos kontaktiniu dermatitu, būtent pėdų dermatitu, vertinimas balais po skerdimo laikomas geriausiu broilerių ūkių rizikos vertinimo ir ūkių, kuriuose pirmiausia reikėtų atlikti tyrimą ir imtis veiksmų, atrankos būdu. Siekiant įsitikinti, kad esminės problemos išspręstos, galima atlikti vėliau laikomų pulkų tikrinimą po skerdimo.

Neretai manoma, kad didelį gaištamumą ankstyvuose auginimo etapuose lemia sąlygos peryklose ir (arba) pirminiuose pulkuose, tačiau institucijos neatlieka tyrimų tokiose įstaigose, nes jos dar nenustačiusios konkrečių tokiose vietose taikytinų gyvūnų gerovės taisyklių.

5 ĮTAKA VIŠTŲ GEROVEI

EFSA nuomonėje[16] išvardytos pagrindinės ligos, kurios turi įtakos broilerių gerovei, t. y. kojų negalavimai, kontaktinis dermatitas, ascitas ir staigios žūties sindromas. Šioje nuomonėje teigiama, kad sergamumą šiomis ligomis skatina ne tik intensyviai atliekama selekcija dėl greito augimo ir padidėjęs pašarų veiksmingumas, bet ir aplinkos sąlygos. Šia direktyva siekiama gerinti vištų gerovės padėtį užtikrinant veiksmingesnį valdymą ir geresnes aplinkos sąlygas; dėl šio teisės akto kitos Komisijos ataskaitos tema bus genetinė atranka.

Remiantis 2017 m. tyrimo duomenimis, nei valstybės narės, nei pramonės atstovai iš esmės neatliko Direktyvos poveikio vertinimo. Toliau išdėstytos išvados dėl Direktyvos poveikio paukščių gerovei parengtos remiantis Sveikatos ir maisto saugos GD atliktų auditų ir 2017 m. surengto praktinio seminaro, kuriame dalyvavo valstybių narių atstovai, rezultatais.

Įsigaliojus Direktyvai, auginimo sistemos iš esmės nepasikeitė – vienadieniai viščiukai apgyvendinami paukštidėje, kur jie laikomi ant kraiku (pvz., šiaudais, medžio drožlėmis, durpėmis arba popieriumi) padengtų grindų. Sąlygos laikymo vietose ir aplinkos kokybė pagerėjo, kadangi kai kuriose valstybėse narėse buvo laipsniškai atsisakyta senesnio tipo

[15] Techninė pagalba Komisijai (Reglamento (EB) Nr. 178/2002 31 straipsnis) kuriant gerovės rodiklių ES broilerių skerdyklose duomenų rinkimo sistemą (angl. *Technical assistance to the Commission (Article 31 of Regulation (EC) No 178/2002) for the preparation of a data collection system of welfare indicators in EU broilers' slaughterhouses*), http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/j.efsa.2013.3299/pdf.

[16] Mokslinė nuomonė dėl genetinių parametrų įtakos komerciniuose ūkiuose auginamų broilerių gerovei ir atsparumui stresui (angl. *Scientific Opinion on the influence of genetic parameters on the welfare and the resistance to stress of commercial broilers*), http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.2903/j.efsa.2010.1666/full.

paukštidžių, kuriose nebuvo galimybės įvykdyti reikalavimo paukštidės viduje palaikyti mažesnį nei 70 proc. vidutinį santykinį drėgnį 48 valandas, kai lauko temperatūra žemesnė nei 10 °C. Be to, nustatyta, kad negalėjimas užtikrinti tokio drėgnio lemia didelį sergamumą pėdų dermatitu; šio rodiklio stebėsena taip pat skatino tobulinti paukščių laikymo vietas.

Taigi, dauguma sisteminių pakeitimų buvo padaryti taikant priemones, kuriomis siekta sumažinti sergamumą pėdų dermatitu, o ne atliekant atsitiktinai pasirinktų ūkių tikrinimus. Siekiant išspręsti didelio sergamumo kontaktiniu dermatitu problemą, be kita ko, paukščiai buvo skerdžiami jaunesnio amžiaus, dar neišsivysčius judėjimo problemoms, ir imtasi veiksmų, kad nepablogėtų paukščių gerovės sąlygos. Manoma, kad visą pulko gyvavimo ciklą tinkamai naudojamas kraikas taip pat padeda mažinti sergamumą tokiomis ligomis kaip kokcidiozė ir nekrozinis enteritas, todėl tokiomis sąlygomis laikomų paukščių sveikata yra geresnė.

Kiti netiesioginiai rezultatai, rodantys teigiamą tokių priemonių taikymo naudą gyvūnų sveikatai, pasiekti Sveikatos ir maisto saugos GD vykdant kitą veiklą pagal Komisijos kovos su atsparumu antimikrobinėms medžiagoms veiksmų planą[17]. Visų pirma yra įrodymų, kad tose valstybėse narėse, kurios ypač daug dėmesio skiria gerovės, sveikatos ir higienos problemoms, labai sumažėjo poreikis naudoti antimikrobines medžiagas (išskyrus kokciodiostatus) paprastoms ligoms gydyti arba jų apskritai nereikia naudoti[18].

Ši direktyva yra tvirtas broilerių gerovę užtikrinantis pagrindas ir nors sergamumo pėdų dermatitu vertinimas balais neapibrėžtas ES lygmeniu, šio rodiklio naudojimas lėmė daugumą sisteminių pokyčių gyvūnų gerovės srityje.

6 DIREKTYVOS ĮGYVENDINIMO SĄNAUDOS

2017 m. tyrimo duomenimis, remiantis valstybių narių apklausa, Direktyvos įgyvendinimo sąnaudos buvo įvertintos šešiose valstybėse narėse ir jos skyrėsi. Užregistruotos įgyvendinimo sąnaudos – tiek kasmetinės, tiek vienkartinės – buvo susijusios su laikytojų išlaidomis siekiant įvykdyti išsamiau apibrėžtus reikalavimus, institucijų išlaidomis papildomiems darbuotojams ir aplinkos parametrų matavimo įrangai bei pramonės sektoriaus atstovų administracinėmis ir gamybos išlaidomis.

2017 m. tyrimo duomenimis, apskritai valstybės narės ir pramonės atstovai laikosi nuomonės, kad Direktyvos įgyvendinimas neturėjo reikšmingų finansinių padarinių. Jungtinė Karalystė ir Nyderlandai buvo vienintelės valstybės narės, nurodžiusios, kad Direktyvos įgyvendinimo sąnaudos buvo didelės. Jungtinės Karalystės skaičiavimais, remiantis prieš įgyvendinant Direktyvą parengtu poveikio vertinimu, vienkartinės ir kasmetinės Direktyvos įgyvendinimo sąnaudos per aštuonerius metus siekė maždaug 71,1 mln. EUR. Didžiausią sąnaudų dalį lėmė Jungtinės Karalystės sprendimas neleisti ūkiams laikyti broilerių didžiausiu tankiu. 2017 m. tyrimo duomenimis, šias išlaidas padengė patys pramonės atstovai, bet vartotojų noras mokėti

[17] https://ec.europa.eu/health/amr/sites/amr/files/amr_action_plan_2017_en.pdf
[18] http://ec.europa.eu/food/audits-analysis/overview_reports/details.cfm?rep_id=121

už produktus, pagamintus laikantis aukštesnių gyvūnų gerovės standartų, kompensuoja dėl mažesnio gyvūnų laikymo tankio ir mažesnės gamybos apimties susidarančias išlaidas. Nyderlanduose poveikio vertinimo neatlikta, tačiau tiek institucijos, tiek pramonės atstovai laikosi nuomonės, kad Direktyvos įgyvendinimo sąnaudos buvo didelės, nes prieš įgyvendinant Direktyvą gyvūnų laikymo tankis svyravo nuo 45 iki 50 kg/m², o išlaidas, kurios susidarė dėl mažesnės gamybos apimties, kurią lėmė įgyvendinus Direktyvą sumažintas gyvūnų laikymo tankis, turėjo padengti pramonės atstovai. Nyderlandų vertinimu, kasmetinės pramonės atstovų administracinės ir gamybos išlaidos siekia 2,7 mln. EUR; į šią sumą neįtrauktos dėl įgyvendinus Direktyvą sumažinto gyvūnų laikymo tankio prarastos pajamos. Kitose valstybėse narėse Direktyvos įgyvendinimo sąnaudos svyravo nuo labai nedidelių sumų iki 6 mln. EUR per metus (tokios buvo Suomijos augintojų sąnaudos).

Skerdyklose vykdyta rodiklių stebėsena lėmė išlaidas, susijusias su skerdyklų darbuotojų ir valstybinio veterinarijos gydytojo sugaištu laiku (pvz., Čekijos skerdyklose atliktų patikrų išlaidos vertinamos maždaug 1,3 mln. EUR).

Broilerių auginimas yra didelis ir tebeaugantis ES žemės ūkio sektorius, kuriame sukuriama daug darbo vietų. Eksporto ir importo apimtys iš esmės nesiskiria ir Direktyvos įgyvendinimo sąnaudos šiuose sektoriuose nebuvo didelės. Sumažėjęs gyvūnų laikymo tankis neturėjo neigiamos įtakos šio sektoriaus konkurencingumui skirtingose valstybėse narėse.

7 IŠVADOS

Broilerių auginimas yra svarbi ES žemės ūkio sektoriaus dalis ir, remiantis 2017 m. tyrimo metu surinkta informacija, Direktyvos įgyvendinimo sąnaudos nebuvo didelės. Remdamosi Direktyva, valstybės narės gerino ūkių valdymą ir broilerių laikymo sąlygas, o tai turėjo teigiamos įtakos paukščių sveikatai ir gerovei.

Remiantis sergamumo pėdų dermatitu stebėsena vykdoma kontrolė yra geriausias būdas įrodyti, kad gyvūnų gerovės padėtis pagerėjo. Tokios kontrolės priemonės yra našiausias ir veiksmingiausias būdas nustatyti ūkius, kuriuose reikėtų pirmiausia atlikti tyrimus. Be to, institucijos ir laikytojai galėjo vertinti pažangą ir laikytis standartų, remdamiesi realia gyvūnų gerovės padėtimi, t. y. balais vertindami sergamumą pėdų dermatitu.

Valstybės narės žino, kokių žingsnių reikia imtis siekiant įgyvendinti pėdų dermatito stebėsenos sistemas, ir dviejuose trečdaliuose valstybių narių tokios sistemos jau įdiegtos.

Atsitiktinai pasirinktų ūkių tikrinimas tebėra svarbi bet kokios kontrolės sistemos dalis, ypač kai siekiama patikrinti gyvūnų laikymo tankį ir įsitikinti, kad ūkis valdomas tinkamai, kad laikymo vietoje užtikrinamos tinkamos sąlygos ir kad pakanka kitų išteklių.

Kiekvienoje valstybėje narėje yra nustatytas skirtingas didžiausias gyvūnų laikymo tankis, o galimas neigiamas didelio gyvūnų laikymo tankio poveikis sumažintas taikomais griežtesniais reikalavimais ir vykdoma stebėsena, kaip rodiklį naudojant kaupiamojo gaištamumo per dieną

duomenis. Neretai didelis paukščių gaištamumas siejamas su sąlygomis peryklose ir (arba) pirminiuose pulkuose, tačiau institucijos nesiima jokių veiksmų šioms prielaidoms paneigti. Institucijoms taip pat sunku tinkamai įvertinti, kaip vykdomi labiau techniniai reikalavimai, kaip antai susiję su vėdinimu, kuris turi įtakos vištų gerovei.

Komisija toliau bendradarbiaus su valstybėmis narėmis, siekdama skleisti kontrolės gerosios patirties pavyzdžius, taip pat bendradarbiaus su valstybėmis narėmis ir pramonės atstovais, kad galėtų parengti rekomendacijas dėl ūkių valdymo.